

โครงสร้างการเล่าเรื่องและความหมายของโรคความจำเสื่อมในนวนิยายรักของไทย

NARRATIVE STRUCTURE AND MEANING OF AMNESIA IN THAI ROMANCE NOVELS

สุภาวดี เพชรเกต^{1*}

Supawadee Petket^{1*}

¹มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 239 ถ.ห้วยแก้ว ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200 ประเทศไทย

¹Chiang Mai University 239 Huay Kaew Rd., Suthep Sub-district, Mueang District, Chiang Mai Province 50200 Thailand

*Corresponding author E-mail: supawadeepk@hotmail.com

(Received: Mar 4, 2025; Revised: Jun 30, 2026; Accepted: Jun 30, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโครงสร้างการเล่าเรื่องของนวนิยายและความหมายที่ซ่อนอยู่ของโรคความจำเสื่อมในนวนิยายรักของไทย โดยดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) จากนวนิยายที่ตีพิมพ์พร้อมเล่ม จำนวน 28 เรื่อง ซึ่งประยุกต์ใช้แนวคิดโครงสร้างนิทานและแนวคิดเรื่องอุดมการณ์เป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการศึกษาพบว่าสามารถจำแนกพฤติกรรมตัวละครได้ทั้งสิ้น 22 พฤติกรรม (พฤติกรรม A-V) และทำให้จำแนกโครงการเล่าเรื่องของนวนิยายได้ 5 รูปแบบ ได้แก่ 1) นวนิยายรักและการตามหาตัวตน 2) นวนิยายรักและสืบสวนสอบสวนที่มีตัวละครเอกความจำเสื่อม 3) นวนิยายรักและสืบสวนสอบสวนที่มีตัวละครเอกเข้าไปเกี่ยวข้องกับตัวละครความจำเสื่อม 4) นวนิยายรักและตัวละครฝาแฝด และ 5) นวนิยายรักและความจำเสื่อมซ้ำซ้อน ในด้านความหมายที่ซ่อนอยู่พบว่า นวนิยายไทยไม่ได้นำเสนอโรคความจำเสื่อมในมิติทางการแพทย์หรือวิทยาศาสตร์ แต่ใช้เป็นกลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่อสร้างความขัดแย้ง และมีความหมาย คือ 1) โอกาสในการเริ่มต้นใหม่ 2) บททดสอบรักแท้ 3) กลไกการพิสูจน์เนื้อแท้ และ 4) พื้นที่ปลอดภัย โรคความจำเสื่อมยังทำหน้าที่ลบล้างความสัมพันธ์ที่แตกร้างในอดีตให้กลับมาบริสุทธิ์อีกครั้ง นำไปสู่บทสรุปที่มีความสุข แม้จะเป็นนวนิยายรักที่มุ่งเน้นการสื่ออารมณ์มากกว่าความจริงตามหลักวิทยาศาสตร์ แต่อุดมการณ์ที่ปรากฏในนวนิยายเหล่านี้ยังคงดำรงไว้ซึ่งแบบแผนค่านิยมที่ฝังามและการเชิดชูผู้มีเนื้อแท้แห่งความดีที่ได้รับผลตอบแทนที่ดีในตอนท้าย

คำสำคัญ: โรคความจำเสื่อม, โครงสร้างวรรณกรรม, ความหมายของวรรณกรรม, นวนิยายรักของไทย

ABSTRACT

This research aimed to examine the narrative structures and the underlying meanings of amnesia in Thai Romance novels. Using a qualitative approach, the study conducted a textual analysis of 28 novels published in book form, applying Vladimir Propp's narrative structure theory and Louis Althusser's ideology theory as the analytical framework. The findings revealed that character behaviors could be categorized into 22 distinct types (Behaviors A-V), which subsequently led to the classification of five narrative patterns: 1) Romance and the quest for identity; 2) Romance and suspense involving an amnesiac protagonist; 3) Romance and suspense where the protagonist interacted with an amnesiac character; 4) Romance involving twins; and 5) Romance with

complex or recurring amnesia. Regarding the underlying meanings, the study found that Thai novels did not present amnesia through medical or scientific dimensions. Instead, it was employed as a literary device to create conflict, conveying four primary meanings: 1) An opportunity for a new beginning; 2) A test of true love; 3) A mechanism to prove one's inner virtue; and 4) A safe space. Furthermore, amnesia functioned to erase fractured past relationships, restoring them to a state of purity and resulting in a positive resolution. Although these were romance novels that prioritizing emotional appeal over scientific realism, the ideologies present in these works continued to uphold traditional values and honor those with inherent goodness, ensuring they received a rewarding conclusion.

KEYWORDS: Amnesia, Literary Structure, Literary Meaning, Thai Romance Novels

บทนำ

นวนิยายเป็นวรรณกรรมบันเทิงคดีที่ไทยรับอิทธิพลมาจากตะวันตกและได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย (Thepsrimuang, 2017, p. 61) สมเกียรติ รัชชัณนี จำแนกประเภทของนวนิยายไว้หลากหลาย อาทิ นวนิยายชีวประวัติ ที่นำชีวิตจริงมาประยุกต์ นวนิยายประวัติศาสตร์ที่ใช้เหตุการณ์อดีตเป็นฉากหลัง และนวนิยายลึกลับเหนือธรรมชาติ ที่เน้นเรื่องราวเหนือจริง (Rakmanee, 2015)

นวนิยายที่ได้รับความนิยมประเภทหนึ่ง คือ นวนิยายรัก หรือนวนิยายพาฝัน เป็นนวนิยายที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับความรักระหว่างชายและหญิง นวนิยายรักเป็นสิ่งที่เข้ามาเติมเต็มและแต่งแต้มชีวิตให้มีสีสัน บางคนจึงกล่าวว่า หากเมื่อหาความรักที่สวयงามไม่ได้ในชีวิตจริง ก็มาหาความรักเอาจากนิยาย ฉะนั้นไม่ว่ายุคสมัยใดนิยายรักยังคงเป็นเรื่องราวที่ได้รับความนิยมเสมอมาจากการอ่าน เพราะความรักเหมือนน้ำทิพย์หยดหยาดชโลมโลกใบนี้ให้สวयงามและน่าอยู่ (Chanthasok, 2012)

โครงเรื่อง (Plot) ของนวนิยายรักมักเป็น “สูตรสำเร็จ” ที่พบได้บ่อย เช่น ความรักระหว่างศัตรู ความต่างชนชั้น หรือการปลอมตัวเพื่อตามหารักแท้ ซึ่งล้วนมีลักษณะร่วมกัน คือ การดำเนินเรื่องผ่านอุปสรรคเพื่อไปสู่บทสรุปที่ลงตัวและสมหวังในตอนท้าย

นอกจากโครงเรื่องสูตรสำเร็จดังกล่าวมาแล้ว ลักษณะที่พบบ่อยประการหนึ่ง คือ การสร้างตัวละครให้ตรงกับโรคความจำเสื่อม กล่าวคือตัวละครประสบเหตุบางประการทำให้ลืมข้อมูลต่าง ๆ ทั้งข้อมูลของตนเองและข้อมูลรอบตัว แต่ตัวละครยังสามารถใช้ชีวิตประจำวันได้ท่ามกลางโครงเรื่องที่มีความขัดแย้งที่ปรากฏเป็นประจำ คือ ความรักท่ามกลางความขัดแย้ง ความรักต่างชนชั้น การตามหารักแท้ ซึ่งเป็นเรื่องของอุปสรรคภายนอกของตัวละคร แต่ “โรคความจำเสื่อม” เป็นอุปสรรคภายใน (Internal Conflict) ที่ซับซ้อนยิ่งกว่า เนื่องจากตัวละครสูญเสียตัวตนไป (Identity) โรคความจำเสื่อมไม่ได้เป็นเพียงกลวิธีที่ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างปมขัดแย้งที่ซับซ้อนและเร้าอารมณ์เท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นตัวแปรสำคัญที่ขัดขวางไม่ให้ตัวละครบรรลุความสำเร็จในความรักได้อย่างง่ายดาย

ผู้วิจัยพบว่านวนิยายรักของไทยที่มีตัวละครความจำเสื่อมเป็นจำนวนมากจึงสนใจศึกษานวนิยายที่มีตัวละครความจำเสื่อม โดยประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องโครงสร้างของนิทานของวลาดีมี พรอพพ์ (Vladimir Propp) โครงสร้างของนิทาน คือ สิ่งที่กำหนดความเป็นนิทานแต่ละประเภทซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมหลักของตัวละครที่นำมาเรียงร้อยต่อกันอย่างมีระบบสัมพันธ์กัน (Na Thalang, 2001, p. 1) วลาดีมี พรอพพ์ ได้ศึกษานิทานรัสเซียแล้วพบว่า นิทานรัสเซียจำนวน 100 เรื่อง ดำเนินไปบนโครงสร้างเดียวกัน หมายถึงว่ามีลำดับการดำเนินเรื่องคล้าย ๆ กัน (Choengkhiri, 1999, p. 10) ในการศึกษา นิทาน พรอพพ์ไม่ได้ให้ความสำคัญกับตัวละครที่เปลี่ยนไป แต่ให้ความสำคัญกับพฤติกรรมหรือการกระทำที่ไม่เปลี่ยนแปลง เขาแสดงให้เห็นว่า นิทานแต่ละเรื่องมีพฤติกรรมที่คล้าย ๆ กัน และมีลำดับที่คล้ายกัน

การนำแนวคิดเรื่องโครงสร้างของนิทานมาประยุกต์ใช้ในการศึกษานวนิยาย อาทิ การศึกษานวนิยายชุด “ลูกเบ็ดขี้เเอร์” ของสำนักพิมพ์แจ่มใส: แบบเรื่องและแนวคิดเรื่องความงามของผู้หญิงในสังคมไทย (Inphayung, 2016) นวนิยายแนวเกมออนไลน์ของไทย: โครงสร้างและความสัมพันธ์กับวรรณกรรมแนวอื่น (Chun-chai, 2016) การศึกษาแบบเรื่องนวนิยายของ อ.ไชยวรศิลป์ (Yu & Petket, 2025) งานวิจัยเหล่านี้ล้วนชี้ให้เห็นว่า นวนิยายไทย มีลักษณะความเป็น “สูตรสำเร็จ” (Formulaic) ที่สามารถจำแนกโครงสร้างและแบบเรื่องย่อยได้อย่างเป็นระบบ คล้ายคลึงกับนิทานพื้นบ้าน

อย่างไรก็ตาม โครงสร้างการเล่าเรื่องเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอต่อการอธิบาย “ความหมาย” ที่ซ่อนอยู่ภายใต้โครงสร้างเหล่านั้น ผู้วิจัยจึงประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องอุดมการณ์ (Ideology) ของหลุยส์ อัลธุสแซร์ (Althusser, 1970; 2014) เข้ามาเป็นการรอบวิเคราะห์ร่วมกับ อัลธุสแซร์เสนอว่า อุดมการณ์ไม่ใช่เพียง “ความคิด” แต่เป็น “ชุดความคิด” ที่ถูกติดตั้งไว้เพื่อสร้างความเข้าใจต่อตนเองและสังคม โดยมีหน้าที่หลักในการผลิตซ้ำและสืบทอดโครงสร้างทางสังคมให้ดำรงอยู่ต่อไปผ่านกระบวนการปฏิบัติการทางอุดมการณ์

ด้วยเหตุนี้ การผสานทฤษฎีโครงสร้างของพรอพพ์เข้ากับแนวคิดอุดมการณ์ของอัลธุสแซร์ จึงช่วยให้การศึกษานวนิยายที่มีตัวละครความจำเสื่อม สามารถเผยให้เห็นทั้งกลไกการทำงานของโครงเรื่องที่ผู้อ่านคุ้นเคย และความหมายที่ซ่อนอยู่ภายใต้กลไกทางสังคมที่ถูกนำเสนอผ่านนวนิยายเหล่านั้นได้อย่างเป็นระบบและแนบเนียน อีกทั้งยังแสดงให้เห็นอุดมการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดผ่านนวนิยายรักของไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาโครงสร้างการเล่าเรื่องของนวนิยายรักที่มีตัวละครความจำเสื่อม
2. เพื่อศึกษาความหมายของโรคความจำเสื่อมในนวนิยายรักของไทย

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาโครงสร้างของวรรณกรรมและความหมายของโรคความจำเสื่อมในนวนิยายรักของไทยประยุกต์ใช้กรอบแนวคิด ดังนี้

1. แนวคิดเรื่องโครงสร้างนิทาน (Morphology of the Folktale) แนวคิดนี้พัฒนาโดย วลาดิมี พรอพพ์ (Vladimir Propp) ซึ่งเสนอผลการศึกษาว่า นิทานพื้นบ้านรัสเซียดำเนินอยู่บนโครงสร้างชุดเดียวกันที่มีลำดับเหตุการณ์คล้ายคลึงกัน (Choengkhiri, 1999, p. 10) พรอพพ์มุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยพิจารณาจากพฤติกรรม (Functions) เป็นสำคัญ โดยเสนอว่า แม้ตัวละครในแต่ละเรื่องจะเปลี่ยนแปลงไป แต่พฤติกรรมกลับมีรูปแบบที่คงที่และไม่เปลี่ยนแปลง (Na Thalang, 2001, pp. 19–20)

พรอพพ์นิยามคำว่า Morphology หมายถึง การศึกษารูปแบบ (Forms) และองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างเป็นระบบ (Choengkhiri, 1999, p. 12) ซึ่งช่วยให้สามารถจำแนกโครงสร้างของเรื่องเล่าผ่านลำดับพฤติกรรมที่ปรากฏซ้ำในตวับรรณกรรมได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ในการศึกษาโครงสร้างของนวนิยายที่มีตัวละครความจำเสื่อม ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าวโดยการกำหนดพฤติกรรมของตัวละครขึ้นใหม่ให้สอดคล้องกับบริบทของนวนิยายไทย และแทนค่าพฤติกรรมเหล่านั้นด้วยตัวอักษรภาษาอังกฤษเพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์โครงสร้าง

2. แนวคิดเรื่องอุดมการณ์ (Ideology) หลุยส์ อัลธุสแซร์ (Althusser, 1970; 2014) เสนอว่า อุดมการณ์ไม่ใช่เพียง “ความคิด” (Idea) แต่เป็น “ชุดความคิด” (Set of Ideas) หรือ “กรอบวิธีคิด” (Conceptual Framework) ที่ถูกติดตั้งไว้เพื่อสร้างความเข้าใจต่อตนเองและสังคม โดยอุดมการณ์มีหน้าที่หลักในการผลิตซ้ำ (Reproduction) และสืบทอด

โครงสร้างทางสังคมให้ดำรงอยู่ต่อไป ผ่านกระบวนการปฏิบัติการทางอุดมการณ์ (Ideological Practices) 4 ประการ ได้แก่ 1) การทำให้ดูเป็นธรรมชาติ (Naturalization) 2) การผสมผสานระหว่างความจริงและจินตนาการ (Real and Seemingness) 3) การสร้างชุดความสัมพันธ์ (Structuralist Set of Relations) และ 4) การผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดอุดมการณ์ (Reproduction of Ideology)

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยพิจารณานวนิยายรักของไทยในฐานะเครื่องมือสำคัญในการผลิตซ้ำและดำรงไว้ซึ่งอุดมการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม โดยมุ่งวิเคราะห์ว่า ความหมายของโรคความจำเสื่อมที่ปรากฏในนวนิยายทำหน้าที่สื่อสารหรือถ่ายทอดอุดมการณ์ใดสู่ผู้อ่านและสังคมไทย เพื่อชี้ให้เห็นบทบาทของวรรณกรรมในการทำให้อุดมการณ์บางประการยังคงดำรงอยู่หรือเปลี่ยนแปลงไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาโครงสร้างของวรรณกรรมและความหมายของโรคความจำเสื่อมในนวนิยายรักของไทยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. การกำหนดประเด็นและการทบทวนวรรณกรรม กำหนดคำถามการวิจัยและประเด็นศึกษา พร้อมทั้งสำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรคความจำเสื่อม บทบาทของตัวละครในวรรณกรรม เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิด

2. การคัดเลือกข้อมูลและการเก็บข้อมูล รวบรวมและคัดเลือกนวนิยายรักของไทยที่ดีพิมพ์รวมเล่มครั้งแรกระหว่าง พ.ศ. 2478 – 2558 ที่มีตัวละครหลักเป็นโรคความจำเสื่อมจริงและส่งผลกระทบโดยตรงต่อการดำเนินเรื่อง ตลอดจนทั้งเรื่อง ไม่ศึกษานวนิยายที่ตัวละครมีความจำเสื่อมเพียงชั่วคราวหรือเฉพาะช่วงใดช่วงหนึ่ง และไม่ศึกษานวนิยายประเภทนิยายวาย (Boy's Love) และนิยายยูริ (Girl's Love)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของนวนิยายแต่ละเรื่องตามแนวคิดโครงสร้างของนิทานเพื่อสังเคราะห์หาโครงสร้างหลักของนวนิยาย และศึกษาความหมายของโรคความจำเสื่อมตามแนวคิดอุดมการณ์

4 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลเชิงวิเคราะห์ และข้อเสนอแนะในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาโครงสร้างของวรรณกรรมและความหมายของโรคความจำเสื่อมในนวนิยายรักของไทย

ศึกษาตัวละครความจำเสื่อม 29 ตัว จากนวนิยาย 28 เรื่อง ได้แก่ กรงน้ำผึ้ง (Phakbung, 2021), กรงรัก เทพบุตรเถื่อน (Gankanish, 2012), ก้อนรักจากใจ (Nabdao, 2012), กุหลาบซ่อนหนาม (Busayamas, 2003), เกมร้าย ...เกมรัก (Pa Fun, 2011), เงื่อนริษยา (Irin, 2000), เจ้าสัวมัวนิ่ม (Ketudi, 2006), ดวงใจภูมินทร์ (Mallika, 2008), ตั้งไฟได้น้ำ (Kingchat, 1998), ตั้งสวรรค์สาป (Phannarai, 2009), ดาวกลางใจ (Dinsosichompu, 2011), บานไม่รู้โรย (Saengkrajang, 2005),

ปมปาริชาติ (Oraphim, 2009), ปรารณาพยาบาล (Chalamlai, 2010), ปลายฝนต้นรัก: After the Rain (Nanaspace, 2012), พ่อมาลัยริมทาง (Saijanthuek, 2008), พายุร้อนซ่อนรัก (Plaithangfan, 2012), พิรุณพรา้งรัก (Klin-ueang, 2014), รังรักพรางใจ (Chomulan, 2010), ลับแลลายเมฆ (Sakkasem, 2002), เล่ห์พรหม (Plaishinga, 2008), สามีนินนาม (Kangkao, 2015), สามิตีทะเลียน (Thienkeaw, 2009), เสน่ห์นางทาส (Gaokalchana, 2011), สาวน้อย (Khojitmet, 2012), หนึ่งรักปักใจ (Thuwadara, 2009), อเวจีในดวงใจ (Phanchomphu, n.d.) และอุบัติรัก แรงแค้น (Thilaya, n.d.)

ผลการวิจัย

1. โครงสร้างของนวนิยายที่มีตัวละครความจำเสื่อม

จากการศึกษานวนิยายรักของไทยที่มีตัวละครความจำเสื่อมทั้ง 28 เรื่อง โดยประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องโครงสร้างของนิทานของวลาดีมี พรอพพ์ (Vladimir Propp) พบว่า ในนวนิยายมีเหตุการณ์ทั้งหมด 22 เหตุการณ์ ดังนี้

ตารางที่ 1 เหตุการณ์ของตัวละครในนวนิยายที่มีตัวละครความจำเสื่อม

เหตุการณ์	ความหมาย
A	ตัวละครเอกประสบปัญหาชีวิต (มี 5 ลักษณะ: A1 ตกงาน, A2 สูญเสียพ่อแม่, A3 ปัญหาคู่รัก/ แยกทาง, A4 ทะเลาะกับพ่อ, A5 ช่วยเหลือคนในครอบครัว)
B	ตัวละครเอกประสบอุบัติเหตุ (มี 3 ลักษณะ: B1 อุบัติเหตุทางรถยนต์, B2 ร่างกายกระแทก, B3 ถูกผู้ร้ายทำร้าย)
C	ตัวละครเอกความจำเสื่อม
D	ตัวละครเอกถูกหลอก (มี 2 ลักษณะ: D1 ถูกหลอกว่าเป็นคนรักคนอื่น, D2 ถูกหลอกว่าเป็นคนอื่น)
E	ตัวละครเอกถูกเข้าใจว่าเป็นฝาแฝดของตนเอง
F	การค้นหาความจริง (มี 2 ลักษณะ: F1 ค้นหาตัวตนคนความจำเสื่อม, F2 ค้นหาเรื่องราวลึกลับ)
G	ตัวละครเอกได้รับความทรงจำทั้งหมดกลับมา
H	ตัวละครเอกรู้เรื่องการสลับตัวกับฝาแฝด
I	ผู้ร้ายเปิดเผยตัว
J	ตัวละครเอกเข้าใจคนรักผิด (มี 3 ลักษณะ: J1 เข้าใจผิดเอง, J2 ถูกเข้าใจผิด, J3 ถูกกีดกันความรัก)
K	ตัวละครเอกได้รับความทรงจำกลับมาบางส่วนและลืมบางส่วน
L	การรู้ความจริงและเข้าใจกับคนรัก
M	ตัวละครเอกเจอภัยพิบัติทางธรรมชาติ
N	ตัวละครเอกได้รับการรักษาโรคความจำเสื่อม
O	ตัวละครเอกมีฝาแฝดและถูกแยกจากกันตั้งแต่เด็ก
P	มีเรื่องราวลึกลับเกิดขึ้น (มี 6 ลักษณะ: P1 ฆาตกรรม, P2 คำของเงื่อน, P3 คำอวยวะ, P4 คนหายลึกลับ, P5 ถูกวางแผนให้เข้าใจผิด, P6 ยักยอกทรัพย์)
Q	ตัวอิจฉาทำร้ายตัวละครเอกหรือตัวละครอื่น
R	ตัวละครเอกมีความรัก
S	การจบเรื่องแบบมีความสุข
T	ตัวละครเอกถูกทำร้ายจิตใจอย่างรุนแรง
U	ตัวละครเอกพยายามแก้ไขความเข้าใจผิด
V	ตัวละครเอกได้พบตัวละครความจำเสื่อม

เมื่อวิเคราะห์พฤติกรรมของตัวละครในนวนิยายทั้ง 28 เรื่อง พบว่าสามารถจำแนกโครงสร้างของนวนิยายได้ดังนี้

1.1 นวนิยายรักและการตามหาตัวตน

นวนิยายที่มีโครงสร้างแบบนวนิยายรักและการตามหาตัวตน คือ นวนิยายรักที่ตัวละครเอกมีความจำเลื่อมและพยายามตามหาความทรงจำที่หายไปของตนเอง พฤติกรรมสำคัญของเรื่อง คือ ตัวละครเอกจำเรื่องราวของตนเองไม่ได้ ส่งผลให้เกิดความไม่มั่นใจว่า ตนเองมีความคิด ความรู้สึกอย่างไร อีกทั้งยังลังเลว่า ตนเองเป็นคนดีหรือไม่ ในขณะที่ตัวละครเอกสูญเสียความทรงจำ เขาจะได้ใกล้ชิดกับตัวละครเพศตรงข้ามและมีความรักต่อกัน ความรักของตัวละครจะสมหวังเมื่อตัวละครเอกได้รับความทรงจำทั้งหมดกลับมา นวนิยายที่มีโครงสร้างแบบนี้มี 9 เรื่อง ดังนี้

ตารางที่ 2 โครงสร้างของนวนิยายรักและการตามหาตัวตน

นวนิยาย	โครงสร้าง									
กรงรักเทพบุตรเถื่อน	A3	B2	C	F1	R	B2	G	J1Q	L	S
ก่อนรักจางใจ	A2 A3	B1	C	F1	R	J1 B2	G	J1Q	L	S
ดวงใจภูมินทร์	A5	B1	C	D2	F1	R	Q B2	G	J1	L S
ดาวกลางใจ	A2 A3	B1	C	F1	R		G	J2	L	S
ปลายฝนต้นรัก	A2	B1	C	D2	F1	R	F1 B2	G	J1 J1	L S
พายุร้อนซ่อนรัก	A4	B2	C	F1	R		G	J3	L	S
ลับแลลายเมฆ	A2	T	C	D2	F1	R	N F1	G		S
หนึ่งรักปักใจ	A3	M	C	F1	R	F1 N F1 Q J1 B1	G	B2 G	L	S
อเวจีในดวงใจ	A2 A3	B2	C	F1	R		G	J1	L	S

นวนิยายที่มีโครงสร้างแบบนวนิยายรักและการตามหาตัวตนมีโครงสร้างร่วมกัน คือ A B/T/M C F1 R G S พฤติกรรมสำคัญของโครงสร้างนี้ คือ การค้นหาความจริงเกี่ยวกับตัวละครความจำเลื่อม (F1) และตัวละครเอกมีความรัก (R) กล่าวคือการค้นหาความจริงเกี่ยวกับตัวละครความจำเลื่อม (F1) เนื่องจากนวนิยายที่มีแบบเรื่องนวนิยายรักและการตามหาตัวตนนั้นจะมีประเด็นสำคัญของเรื่องอยู่ที่ตัวละครเอกที่ความจำเลื่อมและไม่มั่นใจว่าตนเองนั้นเป็นใครและมีนิสัยอย่างไร เมื่อพบกับตัวละครต่าง ๆ ตัวละครความจำเลื่อมจะรู้สึกว่ามีผู้อื่นปฏิบัติตนต่อตนเองไม่ค่อยดีนักจึงต้องการรู้ว่า ในอดีตตนเองมีลักษณะนิสัยอย่างไร เพราะเหตุใดผู้อื่นจึงปฏิบัติตนไม่ดีต่อตนเอง พฤติกรรมนี้จะปรากฏในนวนิยายทุกเรื่อง เช่นเดียวกับพฤติกรรมตัวละครเอกมีความรัก (R) การตามหาตัวตนนั้นทำให้ตัวละครเอกได้พบกับตัวละครเพศตรงข้ามและมีโอกาสใกล้ชิดกันจนเกิดเป็นความรักขึ้น

1.2 นวนิยายรักและสืบสวนสอบสวนที่มีตัวละครเอกความจำเลื่อม

นวนิยายที่มีโครงสร้างแบบนวนิยายรักและสืบสวนสอบสวนที่มีตัวละครเอกความจำเลื่อม คือ นวนิยายที่มีตัวละครเอกความจำเลื่อมและได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องราวลึกลับหรือคดีต่าง ๆ ในระหว่างที่ตัวละครเอกความจำเลื่อม เขาจะได้ใกล้ชิดกับตัวละครเพศตรงข้าม ความรักของทั้งคู่จะยังไม่สมหวังจนกว่าทั้งคู่จะทำความจริงปรากฏขึ้นหรือทำให้ผู้ร้ายยอมเปิดเผยตัว ความสุขสมหวังของตัวละครเอกชายหญิงจะเกิดขึ้นหลังจากผู้ร้ายได้รับการลงโทษหรือพบจุดจบ

นวนิยายที่มีโครงสร้างแบบนวนิยายรักและสืบสวนสอบสวนที่มีตัวละครเอกเป็นตัวละครความจำเลื่อม มี 6 เรื่อง ดังนี้

ตารางที่ 3 โครงสร้างของนวนิยายรักและสืบสวนสอบสวนที่มีตัวละครเอกความจำเลื่อม

นวนิยาย	โครงสร้าง									
กรงน้ำผึ้ง	P1 A1	B1	C	P1 F1	R	F2	G F2	I	S	
เงื่อนรียยา	P1	T	C	D2 A2 F1 P1	R	P1 F2 P1 F2I	G	I	S	
ดั่งไฟไต้หน้า	A3 P2	B3	C	F1 P1 F1 P1 F2 P1 F2	R	J1 P1	G	I	S	
ปมปาริชาต	P3 A2 P3	B3	C	D1 F1 P1F1	R	F2	G	I	S	
ปรารถนาพยาบาล	P4	B1	C	D1 F1	R	F2 B2	G F2	I	S	
เสน่ห์นางทาส	P1 A2	B1	C	D2 F1	R	P1 F2 B2	G Q I Q		S	

นวนิยายที่มีโครงสร้างแบบนวนิยายรักและสืบสวนสอบสวนที่มีตัวละครเอกเป็นตัวละครความจำเลื่อม มีโครงสร้างร่วมกัน คือ P B/T C F1 (F2) R (F2) G (F2) I S พฤติกรรมสำคัญของโครงสร้างนี้ คือ มีเรื่องราวลึกลับเกิดขึ้น (P) การค้นหาความจริงเกี่ยวกับเรื่องราวลึกลับ (F2) และผู้ร้ายเปิดเผยตัว (I) กล่าวคือ การเปิดเรื่องของนวนิยายที่มีตัวละครความจำเลื่อมแบบนวนิยายรักและการสืบสวนสอบสวนที่มีตัวละครเอกความจำเลื่อมจะเปิดเรื่องด้วยเรื่องราวลึกลับที่เกิดขึ้น (P) และตัวละครเอกจะเข้าไปเกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ลึกลับนั้น เป็นสาเหตุให้ตัวละครเอกต้องความจำเลื่อม เรื่องราวลึกลับนี้จะต้องมีในตอนเปิดเรื่องและอาจมีอีกในระหว่างดำเนินเรื่องได้หลายครั้ง

การค้นหาความจริงเกี่ยวกับเรื่องราวลึกลับ (F2) พฤติกรรมการค้นหาความจริงเกี่ยวกับเรื่องราวลึกลับสามารถเกิดขึ้นได้หลายครั้งจำแนกได้ 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 จะเกิดขึ้นหลังจากที่ตัวละครความจำเลื่อมแล้ว และเกิดขึ้นก่อนที่ตัวละครเอกจะมีความรัก ช่วงที่ 2 จะเกิดขึ้นหลังจากที่ตัวละครเอกมีความรัก ตัวละครเอกและคนรักจึงช่วยกันค้นหาความจริง และช่วงที่ 3 จะเกิดขึ้นหลังจากตัวละครเอกได้รับความทรงจำทั้งหมดกลับมา พฤติกรรมการค้นหาความจริงนี้สามารถปรากฏได้หลายครั้ง

ผู้ร้ายเปิดเผยตัว (I) พฤติกรรมผู้ร้ายเปิดเผยตัวจะเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในตอนท้ายเรื่อง ตัวละครเอกจะพบผู้ร้ายหรือผู้ที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ลึกลับขึ้น ผู้ร้ายจะยอมบอกความจริงหรือเฉลยเรื่องราวลึกลับที่เกิดขึ้นหลังจากนั้นผู้ร้ายจะถูกลงโทษหรือได้รับผลของการกระทำผิด เมื่อผู้ร้ายเปิดเผยตัวแล้วเรื่องราวก็จะจบลงอย่างมีความสุข

1.3 นวนิยายรักและสืบสวนสอบสวนที่มีตัวละครเอกเข้าไปเกี่ยวข้องกับตัวละครความจำเลื่อม

นวนิยายที่มีโครงสร้างแบบนวนิยายรักและสืบสวนที่มีตัวละครเอกเข้าไปเกี่ยวข้องกับตัวละครความจำเลื่อม คือ นวนิยายที่มีตัวละครเอกเข้าไปเกี่ยวข้องกับความเข้าใจผิดในอดีตและทำให้ตัวละครเอกได้พบกับตัวละครความจำเลื่อม ในระหว่างนั้นตัวละครเอกจะได้ใกล้ชิดกับตัวละครเพศตรงข้าม ความรักของทั้งคู่จะยังไม่สมหวังจนกว่าทั้งคู่จะทำให้ความเข้าใจผิดในอดีตได้รับการสะสางให้กระจ่างชัด

นวนิยายที่มีโครงสร้างแบบนวนิยายรักและสืบสวนสอบสวนที่มีตัวละครเอกเข้าไปเกี่ยวข้องกับตัวละครความจำเลื่อมมี 3 เรื่อง ดังนี้

ตารางที่ 4 โครงสร้างของนวนิยายรักและสืบสวนสอบสวนแบบตัวละครเอกเข้าไปเกี่ยวข้องกับตัวละครความจำเสื่อม

นวนิยาย	โครงสร้าง						
กุหลาบซ่อนหนาม	P5	A5	V	R	F2	U	S
เล่ห์พรหม	P5	A2	V	R	F2	U	S
บานไม่รู้โรย	P5	A2	V	R	F2	U	S

นวนิยายที่มีโครงสร้างแบบนวนิยายรักและสืบสวนสอบสวนที่มีตัวละครเอกเข้าไปเกี่ยวข้องกับตัวละครความจำเสื่อมมีโครงสร้างร่วมกัน คือ P5 A V R F2 U S พฤติกรรมสำคัญของโครงสร้างนี้ คือ การเข้าใจผิดโดยมีผู้วางแผนให้เข้าใจผิด (P5) ตัวละครเอกได้พบตัวละครความจำเสื่อม (V) การค้นหาความจริงเกี่ยวกับเรื่องราวลึกลับที่เกิดขึ้น (F2) และตัวละครเอกพยายามแก้ไขความเข้าใจผิด (U) กล่าวคือ โครงสร้างแบบนวนิยายรักและสืบสวนสอบสวนที่มีตัวละครเอกเข้าไปเกี่ยวข้องกับตัวละครความจำเสื่อมจะเปิดเรื่องโดยความเข้าใจผิดซึ่งมีผู้ตั้งใจให้เข้าใจผิด (P5) และมีผู้ที่ทราบความจริงของเรื่องราวนั้นอยู่เพียงไม่กี่คน ตัวละครเอกจะไม่ทราบความจริงเกี่ยวกับความเข้าใจผิดนี้ทำให้ตัวละครเอกต้องไปพบกับตัวละครความจำเสื่อม (V) หลังจากตัวละครเอกได้พบกับตัวละครความจำเสื่อมแล้วจะมีการค้นหาความจริงเกี่ยวกับความเข้าใจผิดนั้น (F2) สุดท้ายตัวละครเอกจะทราบความจริงและพยายามแก้ไขความเข้าใจผิด (U) เรื่องจึงจะจบลง

1.4 นวนิยายรักและตัวละครฝาแฝด

นวนิยายที่มีโครงสร้างแบบนวนิยายรักและตัวละครฝาแฝด คือ นวนิยายที่มีโครงสร้างแบบนวนิยายรักและมีตัวละครฝาแฝดในเรื่อง โดยตัวละครความจำเสื่อมจะมีฝาแฝดเป็นเหตุให้ตัวละครอื่นเข้าใจผิด ตัวละครความจำเสื่อมจะได้พบกับความรัก แต่ความรักนั้นจะไม่สมหวังจนกว่าความเข้าใจผิดเรื่องตัวละครฝาแฝดจะคลี่คลายซึ่งจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อตัวละครความจำเสื่อมได้รับความทรงจำกลับมา หรือเมื่อตัวละครฝาแฝดอีกคนหนึ่งเปิดเผยตัว นวนิยายที่มีโครงสร้างแบบนวนิยายรักและตัวละครฝาแฝดมี 4 เรื่อง ดังนี้

ตารางที่ 5 โครงสร้างของนวนิยายรักและตัวละครฝาแฝด

นวนิยาย	โครงสร้าง										
เจ้าสัวม้วนิม	O		B3	C	E		R	F1	G	H	Q S
วางรักพรางใจ	O	P1	B3	C	E	F1 P1 F1	R	H	F2	G	I S
สามีดีทะเลียน	O		B2	C	E	F1	R		G	H	Q S
อุบัติรัก แรงแค้น	O		B1	C	E	F1	R		J1P6	H	I G L S

นวนิยายที่มีโครงสร้างแบบนวนิยายรักและตัวละครฝาแฝดมีตัวละครเอกเป็นตัวละครความจำเสื่อมมีโครงสร้างร่วมกัน คือ O B C E R GH/HG S พฤติกรรมสำคัญของโครงสร้างนี้ คือ ตัวละครเอกมีฝาแฝดและถูกแยกออกจากฝาแฝดตั้งแต่วัยเด็ก (O) ตัวละครเอกถูกเข้าใจว่าเป็นฝาแฝดของตนเอง (E) ตัวละครเอกรู้เรื่องการสลับตัว (H) กล่าวคือนวนิยายที่มีโครงสร้างแบบนวนิยายรักและตัวละครฝาแฝดจะเปิดเรื่องโดยกล่าวถึงตัวละครเอกมีฝาแฝดและถูกแยกออกจากฝาแฝดตั้งแต่วัยเด็ก โดยบางครั้งตัวละครฝาแฝดก็จะไม่ทราบว่าตนเองมีฝาแฝด เนื่องจากถูกแยกกันตั้งแต่วัยเด็กมาก (O)

พฤติกรรมตัวละครเอกถูกเข้าใจว่าเป็นฝาแฝดของตนเอง (E) เมื่อตัวละครเอกความจำเสื่อมตัวละครเอกจะถูกคนอื่นเข้าใจว่าเป็นฝาแฝดของตนเอง โดยที่ตัวละครเอกไม่สามารถปฏิเสธได้เนื่องจากกำลังความจำเสื่อม

และไม่แน่ใจว่าตนเองคือใคร ส่วนใหญ่แล้วตัวละครเอกจะรู้สึกว่าคุณเองมีความชอบแตกต่างจากสิ่งที่คุณรอบข้างบอก เนื่องจากตัวละครเอกมีความชอบในลักษณะที่ตรงข้ามกับฝาแฝดของตนเอง

พฤติกรรมตัวละครเอกรู้เรื่องการสลับตัว (H) อาจเกิดขึ้นก่อนหรือหลังจากการได้รับความทรงจำทั้งหมดกลับคืนมา หากนวนิยายเรื่องใดตัวละครเอกทราบว่าตนเองมีฝาแฝด เมื่อได้รับความทรงจำกลับมา ตัวละครนั้นจะรู้ทันทีว่าคุณเองถูกเข้าใจผิด แต่หากนวนิยายเรื่องใด ตัวละครเอกไม่ทราบว่าตนเองมีฝาแฝด ตัวละครเอกจะรู้เรื่องการเข้าใจผิดก็ต่อเมื่อมีผู้อื่นมาบอกหรือได้พบกับฝาแฝดของตนเอง

1.5 นวนิยายรักและความจำเสื่อมซ้ำซ้อน

นวนิยายที่มีโครงสร้างแบบนวนิยายรักและความจำเสื่อมซ้ำซ้อน คือ นวนิยายที่มีโครงสร้างแบบนวนิยายรักและมีตัวละครความจำเสื่อมที่ความจำเสื่อมซ้อนกัน 2 ครั้ง โดยตัวละครความจำเสื่อมจะมีสาเหตุให้ความจำเสื่อม หลังจากนั้นตัวละครความจำเสื่อมจะได้พบรัก ต่อมาตัวละครความจำเสื่อมหายจากการความจำเสื่อมโดยจำเรื่องราวก่อนที่จะพบกับสาเหตุความจำเสื่อมได้ แต่ไม่สามารถจำเรื่องราวระหว่างความจำเสื่อมได้ ทำให้ตัวละครความจำเสื่อมจำคนรักของตนเองไม่ได้และปฏิเสธคนรักของตนเอง ความรักนั้นจะไม่สมหวังจนกว่าตัวละครความจำเสื่อมจะจำเรื่องราวทั้งหมดได้ นวนิยายที่มีโครงสร้างแบบนวนิยายรักและความจำเสื่อมซ้ำซ้อนมี 6 เรื่อง ดังนี้

ตารางที่ 6 โครงสร้างของนวนิยายรักและความจำเสื่อมซ้ำซ้อน

นวนิยาย	โครงสร้าง												
เกมร้าย...เกมรัก	A2	M	C		R	N	K	J2	R	L	Q	G	Q S
ดั่งสวรรค์สาป	A2	B1	C	F1QJ1J2	R		K		R			G	S
พอมาลัยริมทาง		B2	C		R	N	K	J2	R			G J3	L S
พิรุณพรำรัก	P1	B3	C		R		K	J2	R			G L I	S
สามีนิรนาม		B1	C		R	Q	K	J2	R			G	L S
สาวน้อย	A4	B3	C		R	N	K	Q	R		Q	G	S

นวนิยายที่มีโครงสร้างแบบนวนิยายรักความจำเสื่อมซ้ำซ้อนมีโครงสร้างร่วมกัน คือ B/M C R K R G S พฤติกรรมสำคัญของโครงสร้างนี้ คือ ตัวละครเอกได้รับความทรงจำกลับมาบางส่วนและลืมบางส่วน (K) กล่าวคือ พฤติกรรมนี้ตัวละครเอกจะได้รับความทรงจำในส่วนที่ก่อนจะความจำเสื่อมกลับมา แต่จะจำช่วงเวลาที่มีความจำเสื่อมไม่ได้ พฤติกรรมนี้จะทำให้ตัวละครเอกประสบปัญหาด้านความรักเป็นสำคัญ เนื่องจากตัวละครเอกจะลืมเรื่องราวช่วงที่ได้พบกับเพศตรงข้ามและมีความรักต่อกัน พฤติกรรมนี้จะเกิดขึ้นได้เพียงครั้งเดียว แล้วหลังจากนั้นตัวละครเอกจะจำเรื่องราวทั้งหมดได้

นวนิยายที่มีตัวละครความจำเสื่อมทั้ง 28 เรื่องมีโครงสร้างหลักที่คล้ายคลึงกัน และมีโครงสร้างย่อย 5 แบบ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จากโครงสร้างย่อย 5 แบบสามารถจำแนกโครงสร้างหลักได้ 2 แบบ ได้แก่

โครงสร้างแบบที่ 1 B/T/M C R G S

โครงสร้างแบบที่ 2 A V R F2 U S

โครงสร้างหลักของนวนิยายที่มีตัวละครความจำเสื่อมแบบที่ 1 คือ B/M/T C R G S กล่าวคือตัวละครเอกต้องประสบกับสาเหตุที่ทำให้ความจำเสื่อมซึ่งอาจเกิดจากการประสบอุบัติเหตุ (B) การพบภัยพิบัติทางธรรมชาติ (M) หรือถูกทำร้ายจิตใจอย่างรุนแรง (T) หลังจากนั้นตัวละครเอกจะความจำเสื่อม (C) ในระหว่างที่ความจำเสื่อมตัวละครเอกจะเกิดความรักเนื่องจากได้ใกล้ชิดกับตัวละครที่เป็นเพศตรงข้าม (R) ต่อมาตัวละครเอกจะได้รับความทรงจำกลับมา (G) แล้วเรื่องก็จะจบลงด้วยความสุข (S) โครงสร้างของนวนิยายดังที่กล่าวมาเป็นโครงสร้างของนวนิยายรัก

โครงสร้างหลักของนวนิยายที่มีตัวละครความจำเสื่อมแบบที่ 2 คือ A V R F2 U S กล่าวคือ ตัวละครเอกต้องประสบปัญหาชีวิตบางประการ (A) หลังจากนั้นตัวละครเอกจะได้พบกับตัวละครความจำเสื่อม (V) ต่อมาตัวละครเอกจะเกิดความรักเนื่องจากได้ใกล้ชิดกับตัวละครที่เป็นเพศตรงข้าม (R) และตัวละครเอกจะค้นหาความจริงเกี่ยวกับเรื่องราวลึกลับ (F2) เมื่อพบคำตอบตัวละครเอกจะพยายามแก้ไขปัญหา (U) จนสุดท้ายเรื่องจะจบลงด้วยความสุข (S) โครงสร้างของนวนิยายดังที่กล่าวมาเป็นโครงสร้างของนวนิยายรักเช่นกัน แต่แตกต่างกันที่ตัวละครเอกไม่ได้เป็นตัวละครความจำเสื่อม

2. ความหมายโรคความจำเสื่อมในนวนิยายรักของไทย

โรคความจำเสื่อมในนวนิยายไทยไม่ได้ปรากฏในนวนิยายเพื่อนำเสนอข้อมูลความรู้ทางการแพทย์ แต่โรคความจำเสื่อมนำมาใช้เป็นความขัดแย้ง (Conflict) ของนวนิยาย ดังนั้นข้อมูลทางการแพทย์ที่ปรากฏในนวนิยายมีทั้งที่สอดคล้องและแตกต่างจากข้อมูลทางการแพทย์ โรคความจำเสื่อมมีความสำคัญต่อเนื้อเรื่องนวนิยาย ดังนี้

2.1 ความจำเสื่อมในฐานะ “โอกาสในการเริ่มต้นใหม่”

ในการเล่าเรื่องของนวนิยายมักจะเปิดเรื่องด้วยเหตุการณ์ตัวละครเอกประสบปัญหาชีวิต (A) หรือมีเรื่องราวลึกลับเกิดขึ้น (P) หลังจากนั้นจะมีเหตุการณ์ที่ทำให้ตัวละครสูญเสียความทรงจำ คือ เหตุการณ์ตัวละครเอกความจำเสื่อม (C) เมื่อตัวละครสูญเสียความทรงจำ ตัวละครจะสูญเสียตัวตนและไม่ทราบตัวตนเองเป็นใคร เคยทำอะไรไว้บ้าง ดังนั้นการสูญเสียความทรงจำเป็นเหมือน “การล้างมลทิน” ทั้งหมดของตัวละคร ตัวละครถูกทำให้เป็น “ผู้บริสุทธิ์” อีกครั้ง แต่ในทางตรงกันข้ามตัวละครอื่นยังจดจำการกระทำและความผิดของตัวละครความจำเสื่อมไว้ได้ เช่น ในนวนิยายเรื่องดังไฟใต้ น้ำ รุจรีความจำเสื่อม เมื่อพลิตซึ่งเป็นสามีมารับเธอกลับบ้าน เธอไม่เข้าใจว่าเพราะเหตุใดพลิตจึงทำตัวห่างเหิน แยกห้องนอนซึ่งแตกต่างจากวิถีชีวิตของคู่สามีภรรยาที่ควรเป็น อีกทั้งเขายังนัดหมายญาติและเพื่อนเพื่อให้เธอได้พบปะพูดคุยตลอดระยะเวลาที่พักที่กรุงเทพฯ รุจรีไม่เข้าใจเหตุผลในการกระทำของเขา และสุดท้ายเธอก็ทราบความจริงจากปากของสามีว่า ก่อนที่รุจรีจะประสบอุบัติเหตุ

“...ชีวิตคู่ของเราไม่ได้ราบเรียบนักหรอก มักมีปัญหาถกอยู่เรื่อย ๆ มีปากเสียงกันแทบไม่เว้นแต่ละวัน และพออายุฟ้าตาย...ทุกอย่างก็จบ รู้ดีว่าเราไปด้วยกันไม่ได้แน่ ถ้ายังดันทุรังอยู่ด้วยกันไปก็รังแต่จะไม่มีความสุขทั้งสองคน ผมต้องการหย่า” (Kingchat, 1998, p. 52)

รุจรีรู้สึกสับสนว่า เมื่อพลิตต้องการหย่า เหตุใดจึงไม่หย่ากับเธอเลย แต่กลับพยายามหาทางเลือกในชีวิตให้แก่เธอ รุจรีพยายามค้นหาความจริงว่าเกิดอะไรขึ้นในระหว่างความสัมพันธ์ของเธอกับสามี เหตุใดการใช้ชีวิตคู่จึงกำลังเดินทางไปสู่จุดจบที่เรียกว่า “หย่าร้าง” และในขณะเดียวกันเธอพบว่า เธอรักสามีของตนเองมากและไม่ต้องการหย่า แต่ความท้าทายของความสัมพันธ์ครั้งนี้ คือ เธอไม่แน่ใจว่า สามียังรักเธออยู่หรือไม่ และยังมีใจว่าต้องการหย่าดังเดิมหรือไม่ในนวนิยายเรื่องดังไฟใต้ น้ำ รุจรีทราบว่า เธอมีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีกับสามีหลังจากลูกสาวเสียชีวิต สามีจึงขอหย่า แม้รุจรีจะจำไม่ได้ว่า ตนเองมีข้อบกพร่องมากน้อยเพียงใด แต่เธอก็ไม่ได้ต้องการสูญเสียลูกและสามีไป ทุกครั้งที่คิดถึงลูกและการที่ต้องสูญเสียลูกไป เธอก็เสียใจมากเช่นกัน

การสูญเสียความทรงจำทำให้รุจรีได้เริ่มเรียนรู้ชีวิตของตนเองใหม่ เธอเปลี่ยนแปลงเป็นคนใหม่ที่พึ่งพาตนเองได้ และสามารถดูแลผู้อื่นได้ด้วยจนสามีแปลกใจและชื่นชอบตัวตนใหม่ของรุจรี แต่ในขณะเดียวกันเขาก็กังวลว่าหากรุจรีได้รับความทรงจำกลับมา เธอจะกลับไปเป็นคนเอาแต่ใจแบบเดิมหรือไม่ โรคความจำเสื่อมในที่นี้จึงไม่ได้เป็นเพียงอาการป่วย แต่เป็นกลไกที่สร้าง “พื้นที่ว่าง” ให้ตัวละครได้พิสูจน์เนื้อแท้ของตนเองอีกครั้ง ท่ามกลางความกังวลของคนรอบข้างว่าตัวตนใหม่นี้จะคงอยู่ถาวรหรือไม่ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า โรคความจำเสื่อมในนวนิยายรักไทย

ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในกระบวนการชำระล้างมลทิน เพื่อพิสูจน์ว่าหากตัวละครมี “ความดี” เป็นที่ตั้ง ก็ย่อมสมควรได้รับโอกาสในการเริ่มต้นชีวิตใหม่และกลับมามีคุณค่าคู่ควรกับความรักอีกครั้งตามค่านิยมของสังคมไทย

2.2 ความจำเสื่อมในฐานะ “บททดสอบรักแท้”

นวนิยายที่ใช้ศึกษาทุกเรื่องเป็นนวนิยายรักจึงมีพฤติกรรมตัวละครเอกมีความรัก (R) เป็นแกนกลางของเรื่อง ความรักของนวนิยายที่เล่าเรื่องตัวละครความจำเสื่อมแบ่งเป็น 3 ลักษณะ ลักษณะแรกความรักที่มีปัญหา ก่อนการสูญเสียความทรงจำ ลักษณะถัดมาความรักที่ก่อตัวขึ้นใหม่ภายหลังความจำเสื่อม และลักษณะสุดท้ายความรักที่ถูกลิ้มรสจากการสูญเสียความทรงจำซ้ำสองแต่กลับมามตกลมรักคนเดิมซ้ำอีกครั้ง

รูปแบบความรักที่มีปัญหาก่อนการสูญเสียความทรงจำ (A3) และการสูญเสียความทรงจำซ้ำสอง (K) มีลักษณะร่วมที่สำคัญคือ ตัวละครเอกเคยมีความผูกพันกันมาก่อนแต่มีอุปสรรคขวางกั้น เมื่อเกิดโรคความจำเสื่อม (C) ตัวละครเอกจะลิ้มรสเรื่องราวความรักหรือความขัดแย้งในอดีตไปจนสิ้น โรคความจำเสื่อมในมิตินี้จึงทำหน้าที่เป็น “บททดสอบทางความรู้สึก” โดยตัวละครเอกมักใช้ความรู้สึกคุ้นเคยเป็นเครื่องนำทางในการพิสูจน์ใจตนเอง จนนำไปสู่การตกลมรักคนรักคนเดิมซ้ำอีกครั้ง แม้จะยังไม่ได้รับความทรงจำกลับคืนมาก็ตาม

ดังจะเห็นได้จากนวนิยายเรื่องกรงรักเทพบุตรเถื่อน พิมพ์พิศราไม่แน่ใจว่า เธอรักชนม์ชนกหรือไม่ เนื่องจากปมปัญหาในอดีตก่อนความจำเสื่อม ทว่าเมื่อเธอได้ใช้เวลาพิสูจน์ใจตนเองในสภาวะที่ไร้ความทรงจำ เธอกลับเลิอกที่จะรัก และหลังจากได้รับความทรงจำทั้งหมดกลับมาแล้ว พิมพ์พิศราก็ให้อภัยเขา โดยไม่นำความผิดพลาดในอดีตมาเป็นอุปสรรคต่อการสร้างครอบครัวใหม่ ดังที่เธอกล่าวกับชนม์ชนกว่า

“พิมพ์จะรักช้าน้อยเหมือนแกเป็นลูกของพิมพ์เองคะ พิมพ์จะไม่ทำให้ช้าน้อยมีปมด้อยเด็ดขาด ในเมื่อพิมพ์รักคุณชาย พิมพ์ก็ต้องรักช้าน้อยด้วยเหมือนกัน” (Gankanish, 2012, p. 342)

ในนวนิยายเรื่องดังสรรพศรีสาป ทุกคนเข้าใจว่าดาหวันรักอติเทพ เมื่อดาหวันความจำเสื่อม เธอรับรู้ข้อมูลจากผู้อื่นว่า เธอคบหากับอติเทพอยู่ทั้งที่มีคู่หมั้นแล้ว ดาหวันไม่มั่นใจต่อข้อมูลที่เธอได้รับ ในนวนิยายเรื่องนี้ โรคความจำเสื่อมช่วยคัดกรอง “รักหลง” ออกจาก “รักแท้” แม้ดาหวันจะได้รับข้อมูลจากคนรอบข้างว่าเธอรักอติเทพ แต่สัญชาตญาณภายในกลับปฏิเสธความรู้สึกนั้น ดาหวันรู้สึก “แต่ฉัน...ไม่รู้สึก...เหมือนเคย...รัก...คุณ” และ “คุณเป็นคนแปลกหน้า” (Phannarai, 2009, p. 15) และเมื่อเธอให้อภัยเขาได้ก็เลิชีวิตเพื่อพิสูจน์ความจริง เธอกลับพบว่าตนเองไม่ได้มีความพึงพอใจต่อเขาในฐานะคนรักเลย

การนำเสนอเรื่องความรักผ่านนวนิยายทั้งสองเรื่องชี้ให้เห็นว่า ความรักในนวนิยายไทยมีอำนาจอยู่เหนือข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์และการแพทย์ แม้สมองจะสูญเสียความทรงจำในอดีตไป แต่ความจำของหัวใจยังคงทำหน้าที่อย่างแม่นยำ สะท้อนให้อิทธิพลของอุดมการณ์ความรักโรแมนติกที่เชื่อว่า พรหมลิขิตและความผูกพันทางจิตใจมีอำนาจเหนือความจำทางกายภาพ

2.3 ความจำเสื่อมในฐานะ “กลไกการสลัตัวตนเพื่อพิสูจน์เนื้อแท้”

ในนวนิยายที่เล่าเรื่องตัวละครความจำเสื่อมที่มีพฤติกรรมตัวละครมีฝาแฝดและถูกแยกจากกันแต่เด็ก (O) หลังจากนั้นตัวละครเอกเป็นโรคความจำเสื่อม (C) มักจะปรากฏร่วมกับพฤติกรรมตัวละครเอกถูกเข้าใจว่าเป็นฝาแฝดของตนเอง (E) กลวิธีนี้ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงแค่สร้างความสับสนหรือความสนุกสนานในเรื่อง แต่มีความหมายแฝงในเชิงการพิสูจน์ “คุณค่าของคน” และ “อิทธิพลของการเลี้ยงดู”

ในนวนิยายที่เล่าเรื่องตัวละครความจำเสื่อมมีนวนิยายกลุ่มที่มีโครงสร้างแบบนวนิยายรักและตัวละครฝาแฝด โครงสร้างนี้ตัวละครฝาแฝดจะถูกแยกจากครอบครัวตั้งแต่ยังเด็ก หลังจากตัวละครสูญเสียความทรงจำแล้วเขาจะถูกสลัตัวตนทำให้เข้าใจว่าเป็นฝาแฝดอีกคนหนึ่งที่มีนิสัยเลวร้ายหรือมีปัญหาสังคม การสลัตัวในสภาวะ

ที่ตัวเอกจำอดีตไม่ได้ส่งผลให้คนรอบข้างเกิดความฉงนต่อพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นอย่างกะทันหัน ตัวอย่างที่เด่นชัดปรากฏในนวนิยายเรื่องเจ้าสัวม้วนี่ม ผ่านตัวละครพรตและพารณ ซึ่งมีปูมหลังการเติบโตที่ต่างกันอย่างสุดขั้ว พรตเติบโตมาด้วยความยากลำบากภายใต้การอุปการะของ “ลุงฟุ้ง” ภารโรงผู้เก็บเขามาเลี้ยงจากกองขยะ สภาพแวดล้อมที่ต้องดิ้นรนและคอยช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอหล่อหลอมให้พรตกลายเป็นคนเข้มแข็ง มีจิตใจดีงาม และรู้จักกตัญญู ในขณะที่พารณผู้เป็นแฝดอีกคนกลับเติบโตมาในครอบครัวที่มั่งคั่ง ได้รับการดูแลอย่างประคบประหงม จนไม่เคยสัมผัสกับความยากลำบาก ส่งผลให้มีบุคลิกภาพที่แตกต่างออกไป พารณไม่ชอบทำงานเนื่องจากเห็นว่า มีผู้อื่นคอยทำให้แล้ว อีกทั้งเขายังมักดูถูกคนที่มีฐานะต่ำต้อยกว่า

นวนิยายเรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่า การที่ตัวละครเอก คือ พรตความจำเสื่อมและเข้าไปสวมรอยเป็นอีกคนนั้น เป็นการพิสูจน์ว่า สภาพแวดล้อมและการเลี้ยงดูมีผลต่อการสร้างตัวตน แม้พรตจะจำไม่ได้ว่าตนเองเป็นใคร แต่ความดีงามที่ถูกหล่อหลอมมาผ่านความยากลำบาก ทั้งการกตัญญูต่อลุงฟุ้ง หรือการทำหน้าที่เป็นสายสืบช่วยเหลือกองปราบยาเสพติด ย่อมแสดงออกมาเป็นสัญชาตญาณที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ โรคความจำเสื่อมจึงกลายเป็น “พื้นที่ว่าง” ที่เปิดโอกาสให้เนื้อแท้ของความดีได้ทำหน้าที่แก้ไขความเข้าใจผิดและเอาชนะใจคนรอบข้างได้อย่างเป็นธรรมชาติ

ในนวนิยายเรื่องรางวัลพรางใจและอุปนิสัยรักแรงแคน ปรากฏปมตัวละครเอกหญิงที่มีฝาแฝด ซึ่งถูกแยกกันเติบโตเนื่องจากปัญหาครอบครัว ฝาแฝดคนหนึ่งอาศัยอยู่กับบิดาและอีกคนหนึ่งอาศัยอยู่กับมารดา นวนิยายทั้งสองเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมและต้นแบบ (Role Model) ของผู้เลี้ยงดูมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการหล่อหลอมทัศนคติและวิถีการดำเนินชีวิตของลูก เช่น เก๋จอยาและแสงเดือน ซึ่งเติบโตภายใต้การดูแลของบิดาที่มีพฤติกรรมเจ้าชู้และล้มเหลวในการสร้างครอบครัวที่มั่นคง โดยเฉพาะในกรณีของแสงเดือนที่ต้องเผชิญกับสภาวะความขัดแย้งระหว่างมารดากับภรรยาเดิมของบิดา จนนำไปสู่การเติบโตมาพร้อมกับแม่เลี้ยงที่มีทัศนคติลบต่อตนเอง ประสบการณ์ที่ขาดความรักที่แท้จริงและการเห็นต้นแบบความสัมพันธ์ที่ไม่มั่นคง ส่งผลให้ตัวละครทั้งสองมีพฤติกรรมความสัมพันธ์แบบฉาบฉวย มุ่งเน้นผลประโยชน์ และไม่สามารถรักษาความสัมพันธ์ระยะยาวไว้ได้

ในทางตรงกันข้าม เก๋จอยาและแสงดาว ซึ่งเติบโตมากับมารดาและบิดาเลี้ยงที่ให้ความรักและเอาใจใส่อย่างเต็มที่ กลับได้รับความมั่นคงทางอารมณ์ (Emotional Security) ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญที่ส่งผลให้ทั้งคู่ประสบความสำเร็จทั้งในด้านหน้าที่การงานและชีวิตคู่ การเปรียบเทียบระหว่างคู่แฝดในนวนิยายทั้งสองเรื่องนี้จึงเป็นการยืนยันว่า พฤติกรรมและการเลี้ยงดูของผู้ปกครองส่งผลกระทบโดยตรงต่อระบบความคิดและตัวตนของเด็ก

เมื่อตัวละครฝ่ายที่มีความมั่นคงทางอารมณ์ (ฝาแฝดที่เป็นคนดี) บ่อยเป็นโรคความจำเสื่อมและต้องสลัตัวไปอยู่ในวิถีชีวิตของแฝดอีกคนที่มีปัญหาสังคม โรคความจำเสื่อมจึงทำหน้าที่เป็นเครื่องมือคัดกรองตัวตน เพื่อพิสูจน์ว่า แม้บุคลิกจะเหมือนกัน แต่ “คุณภาพของจิตใจ” ที่ถูกหล่อหลอมมาแตกต่างกัน จะเป็นตัวกำหนดผลลัพธ์ของชีวิตในท้ายที่สุด ตอกย้ำความเชื่อที่ว่า ความดีงามภายใน คือ สิ่งที่ไม่อาจลอกเลียนแบบหรือสลับสับเปลี่ยนกันได้

ในนวนิยายเมื่อตัวละครฝาแฝดที่มีนิสัยดีสูญเสียความทรงจำและถูกเข้าใจว่าเป็นตัวละครฝาแฝดที่มีนิสัยไม่ดี ตัวละครเอกจำไม่ได้ว่า ตนเองเป็นใคร แต่ถูกนำไปวางไว้ในฐานะ “ฝาแฝด” อีกคนที่ถูกมองว่าเป็นคนไม่ดี และมีศัตรู การที่ตัวละครเอกสามารถเอาชนะใจผู้อื่นและชนะอุปสรรคเหล่านั้นได้ด้วยนิสัยใหม่ที่ต่างจากฝาแฝดคนเดิมเป็นการตอกย้ำว่า “ตัวตน” (Identity) ไม่ได้สร้างจากชื่อเรียกหรือรูปร่างหน้าตา แต่สร้างจากการกระทำ โรคความจำเสื่อมช่วยให้ตัวละครนั้นแสดง “เนื้อแท้” ที่ดีงามออกมาท่ามกลางสภาพแวดล้อมเดิมของฝาแฝดอีกคน สะท้อนค่านิยมที่ว่า รูปร่างภายนอกอาจหลอกกันได้ แต่ความดีงามภายในนั้นสลับกันไม่ได้

นอกจากนี้โครงสร้างเรื่องแบบความรักและตัวละครฝาแฝดยังเป็นกลไกที่สะท้อนความเชื่อเรื่องพรหมลิขิตและสายเลือด โดยชี้ให้เห็นว่า ในท้ายที่สุดความจริงเรื่องฝาแฝดและการสลัตัวจะถูกเปิดเผยผ่าน

พฤติกรรมและการรู้เรื่องการสลับตัวเพื่อนำไปสู่การคืนสถานะที่ถูกต้องและส่งเสริมความสุขสมหวังให้แก่ตัวละครที่มีคุณธรรมในตอนจบเรื่องอย่างสมเหตุสมผลในเชิงความรู้สึกของผู้อ่าน

2.4 ความจำเลื่อมในฐานะ “พื้นที่ปลอดภัย”

นวนิยายที่มีตัวละครความจำเลื่อมหลายเรื่องเปิดเรื่องด้วยการมีเรื่องราวลึกลับเกิดขึ้น (P) ทำให้ตัวละครเอกต้องเข้าไปพัวพันกับเหตุการณ์ลึกลับนั้นและประสบเหตุให้ความจำเลื่อม (C) หรือได้ไปพบกับตัวละครความจำเลื่อม (V) โรคความจำเลื่อมในบริบทนี้จึงไม่ได้เป็นเพียงอาการทางกายภาพ แต่ทำหน้าที่เป็น “พื้นที่ปลอดภัย” (Safety Zone) ที่ช่วยประวิงเวลาให้ตัวละครเอกรอดพ้นจากการคุกคามของผู้ร้ายในขณะที่ยังอยู่ในสภาวะอ่อนแอ

ดังเช่นในนวนิยายเรื่องปมปาริชาติ ปาริชาติสูญเสียความทรงจำ แต่เธอทราบว่ามีคนกลุ่มหนึ่งต้องการตัวเธอ เนื่องจากเธอคือนักวิจัยที่คิดค้นสูตรเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อโตได้สำเร็จ กลุ่มค้ายวาระจึงต้องการสูตรเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อโตจากเธอเพื่อทำไปทำธุรกิจค้ายวาระ แต่ไม่ว่าปาริชาติจะพยายามคิดข้อมูลสูตรอย่างไรเธอก็จำไม่ได้ อีกทั้งเมื่อได้สูตรเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อมาแล้วเธอก็ไม่สามารถถอดรหัสลับจากสูตรนั้นได้ โรคความจำเลื่อมในนวนิยายที่มีโครงสร้างนวนิยายรักและสืบสวนสอบสวนจึงเป็นเกราะคุ้มกันภัยให้กับตัวละครเอก เมื่อตัวละครเอกยังจำความลับไม่ได้ ผู้ร้ายจึงยังไม่สามารถลงมือสังหารตัวละครเอกได้ทันทีเพราะต้องการข้อมูลที่หายไป หรือบางครั้งก็เข้าใจว่า ตัวเอกไม่เป็นอันตรายอีกต่อไป ความเจียบงั้นในความทรงจำจึงกลายเป็นกลไกที่รักษาชีวิตตัวละครเอกไว้ จนกว่าจะเข้มแข็งพอที่จะสืบค้นความจริงได้

การที่ตัวละครลืมหេตุดการณ์ร้ายแรงทำให้ผู้อ่านและตัวละครอื่นต้องร่วมกันปะติดปะต่อเรื่องราวผ่านร่องรอยเล็กน้อยที่หลงเหลืออยู่ โรคความจำเลื่อมจึงกลายเป็นปริศนาที่ต้องคลี่คลาย ควบคู่ไปกับการก่อตัวของความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกกับผู้ที่เข้ามาช่วยเหลือและร่วมกันไขปริศนาที่ถูกซ่อนไว้และนำไปสู่การจับกุมผู้ร้ายได้ในที่สุด

โรคความจำเลื่อมในโครงเรื่องนี้สะท้อนค่านิยมสังคมไทยเรื่อง “ธรรมะย่อมชนะอธรรม” และ “ความลับไม่มีในโลก” โดยชี้ให้เห็นว่า แม้ความทรงจำจะถูกปิดกั้น แต่ความจริงจะค่อย ๆ ปรากฏขึ้นในเวลาที่เหมาะสม โรคความจำเลื่อมจึงเป็นเพียงเครื่องมือชะลอเวลาเพื่อให้ความจริงปรากฏออกมาในจังหวะที่ความยุติธรรมจะทำหน้าที่ของมันอย่างสมบูรณ์

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษานวนิยายที่มีตัวละครความจำเลื่อม 28 เรื่อง พบว่าสามารถจำแนกพฤติกรรมหลักได้ 22 พฤติกรรม โดยเรียงตามลำดับตัวอักษร A-V จากลำดับพฤติกรรมดังกล่าวสามารถจำแนกโครงสร้างนวนิยายได้ 2 โครงสร้างหลัก และแบ่งเป็น 5 โครงสร้างย่อย คือ นวนิยายรักและการตามหาตัวตน นวนิยายรักและสืบสวนสอบสวนที่มีตัวละครเอกเป็นตัวละครความจำเลื่อม นวนิยายรักและสืบสวนสอบสวนที่มีตัวละครเอกเข้าไปเกี่ยวข้องกับตัวละครความจำเลื่อม นวนิยายรักและตัวละครฝาแฝด และนวนิยายรักและความจำเลื่อมซ้ำซ้อน

โรคความจำเลื่อมในนวนิยายรักของไทยถูกนำมาใช้เพื่อความขัดแย้งของนวนิยายและมีความสำคัญในฐานะที่เป็นการเปิดโอกาสให้ตัวละครได้เริ่มต้นใหม่ในชีวิต เป็นบททดสอบรักแท้ระหว่างชายหญิง เป็นกลไกในการสลับตัวตนเพื่อพิสูจน์เนื้อแท้แห่งคุณความดี และเป็นพื้นที่ปลอดภัยจากผู้ร้ายก่อนความที่ความจริงจะปรากฏ

การอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษานวนิยายที่มีตัวละครความจำเลื่อมพบว่า ในนวนิยายแต่ละโครงสร้างจะมีพฤติกรรมเด่นของตนเองที่ทำให้แต่ละโครงสร้างแตกต่างกัน การศึกษาความหมายที่ซ่อนอยู่ในโครงสร้างของนวนิยายที่มีตัวละคร

ความจำเสื่อมพบว่า นวนิยายรักของไทยไม่ได้นำเสนอ “โรคความจำเสื่อม” ในฐานะอาการเจ็บป่วยที่มุ่งเน้นการให้ความรู้ทางการแพทย์ หรือการรักษาตามหลักวิทยาศาสตร์ แต่ใช้ความจำเสื่อมเป็น “ปมขัดแย้ง” (Conflict) ที่สำคัญยิ่งกว่าอุปสรรคภายนอก ภาวะการสูญเสียตัวตน (Identity) นี้ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการเล่าเรื่องเพื่อสื่อความหมายที่ซ่อนอยู่ภายใต้อุดมการณ์และค่านิยมของสังคมไทย ดังนี้

ความจำเสื่อมในฐานะ “โอกาสในการเริ่มต้นใหม่” นวนิยายเปลี่ยนโรคภัยให้กลายเป็น “โอกาส” โดยใช้การลืมเพื่อล้างมลทินในอดีต และเปิดทางให้ตัวละครเริ่มต้นชีวิตใหม่ในฐานะผู้บริสุทธิ์ สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องการให้อภัยและการเริ่มต้นใหม่หากบุคคลนั้นพร้อมที่จะพัฒนาและปรับปรุงตนเอง

ความจำเสื่อมในฐานะ “บททดสอบรักแท้” นวนิยายใช้ความจำเสื่อมเพื่อท้าทายสิ่งที่มองเห็นด้วยตาหรือข้อมูลทางสมอง โดยเน้นย้ำว่า “ความรู้สึก” และ “สัญชาตญาณ” มีอำนาจเหนือเหตุผล โรคความจำเสื่อมจึงเป็นบททดสอบว่า “รักแท้” ของคนจะยังคงอยู่แม้ความทรงจำจะหายไป ซึ่งสอดคล้องกับอุดมการณ์ความรักแบบโรแมนติค ความจำเสื่อมในนวนิยายรักของไทยไม่ได้ทำหน้าที่เพียงแค่เป็นอุปสรรคเชิงโครงสร้าง (Structural Conflict) แต่เป็นเครื่องมือเชิงอุดมการณ์ที่ผลักดันให้นวนิยายก้าวข้ามความเชื่อเรื่องบุพเพสันนิวาสไปสู่ “ความเป็นปัจเจกนิยม” ในความรักซึ่งคล้ายคลึงกับอุดมการณ์เรื่องความรักในนิยายรักโคกประชานิยมของไทย พ.ศ. 2540–2550 (Sounsamut, 2009) ที่แสดงให้เห็นว่า ความรักในนวนิยายไทยร่วมสมัยไม่ใช่ผลผลิตจากอำนาจเหนือธรรมชาติแต่เป็นอิสรภาพในการเลือกของปัจเจกบุคคล

ความจำเสื่อมในฐานะ “กลไกการสลบตัวตนเพื่อพิสูจน์เนื้อแท้” โรคความจำเสื่อมในโครงเรื่องแบบฟ้าผ่า ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงแค่การสร้างสถานการณ์สลบตัวเพื่อความสนุกสนาน แต่เป็นบททดสอบที่แยบยล การที่ตัวละครเอกสูญเสียความทรงจำแล้วถูกนำไปวางไว้ในบริบทชีวิตของฟ้าผ่าอีกคนที่มีความสับสน เป็นการพิสูจน์ว่า “ตัวตน” (Identity) ของมนุษย์นั้นไม่ได้ถูกกำหนดด้วยรูปลักษณ์ภายนอก ชื่อเรียก หรือสายเลือดเพียงอย่างเดียว แต่ถูกสร้างขึ้นผ่าน “เนื้อแท้” และ “การกระทำ” ที่สะสมมาจากการเลี้ยงดูและการขัดเกลาทางจิตใจ กลวิธีนี้ตอกย้ำค่านิยมของสังคมไทยที่เชื่อว่า รูปร่างภายนอกอาจลวงตาได้ แต่ความดีงามภายในนั้นสลับซับซ้อนเปลี่ยนแปลงไม่ได้

ความดีงามที่ตัวละครแสดงออกภายหลังสูญเสียความทรงจำไม่ใช่คุณลักษณะที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่เป็นผลผลิตของ “การขัดเกลาทางสังคม” (Socialization) ที่ปลูกฝังมาตั้งแต่เยาว์ ตัวละครที่มี “ความดีเป็นแก่นแท้” ทำหน้าที่เป็นผู้คลี่คลายความขัดแย้งของเรื่องราว (Narrative Resolution) ผ่านการตัดสินใจที่ถูกต้องตามศีลธรรม แม้ตัวละครจะไร้ซึ่งความจำหรือสถานะทางสังคม การที่ผู้ประพันธ์กำหนดให้ตัวเอกต้องเป็นคนดีสะท้อนให้เห็นว่า ในอุดมการณ์ของสังคมไทย “คนดี” ไม่ได้มีหน้าที่เพียงแค่ทำความดีส่วนตัว แต่มีหน้าที่ในฐานะตัวแทนของทางออกที่จะนำพาความสงบสุขมาสู่ครอบครัวและสังคม ดังที่นวนิยายแสดงให้เห็นว่า ไม่ว่าจะเกิดวิกฤตความจำเสื่อมหรือปัญหาใด ๆ หากตัวละครยึดมั่นในความเป็นคนดี เหตุการณ์นั้นย่อมคลี่คลายไปในทางที่ดีเสมอ

ความจำเสื่อมในฐานะ “พื้นที่ปลอดภัย” ในเรื่องราวการฆาตกรรมและความลึกลับ ความจำเสื่อมไม่ได้หมายถึงความอ่อนแอ แต่เป็น “พื้นที่ปลอดภัย” ที่ช่วยปกป้องตัวละครเอกจากอันตราย และเป็นเครื่องมือชะลอเวลาเพื่อให้ความจริงปรากฏในจังหวะที่ธรรมะพร้อมจะทำหน้าที่เอาชนะอธรรม

โรคความจำเสื่อมในนวนิยายไทยเป็นเครื่องพิสูจน์ว่า คุณค่าที่แท้จริงของบุคคลไม่ได้สถิตอยู่ในความทรงจำหรือหลักฐานทางกายภาพ แต่สถิตอยู่ในจิตวิญญาณและการกระทำที่งดงาม ซึ่งเป็นแก่นสำคัญที่นวนิยายรักของไทยต้องการธำรงไว้ในสังคม ในนวนิยายหลายเรื่องแสดงให้เห็นว่า ความขัดแย้งระหว่างครอบครัวหรือความผิดพลาดในอดีตนั้นหนักหนาเกินกว่าจะใช้วิธีการเจรจาตามปกติ โรคความจำเสื่อมจึงทำหน้าที่ลบล้างรอยร้าวในความสัมพันธ์ เมื่อความทรงจำเลวร้ายหายไป ความรักที่ก่อตัวขึ้นใหม่จึงบริสุทธิ์พอที่จะทำให้ทุกฝ่ายยอมรับ ในนวนิยายรักแม้ว่าตัวละครจะเผชิญกับโรคความจำเสื่อมและอุปสรรคต่าง ๆ มาเพียงไร แต่ก็จะมีหนทางหนทางสู่ตอนจบที่สมบูรณ์

(Happy Ending) ตอนจบแบบนี้ไม่ได้เป็นเพียงบทสรุปของนวนิยาย แต่เป็นการยืนยันว่า “ผู้ที่มีเนื้อแท้ดีงาม” ย่อมคู่ควรกับตอนจบที่ดีที่สุด

นวนิยายที่เล่าเรื่องโรคความจำเสื่อมเป็นนวนิยายรักหรือนวนิยายพาฝัน ตามที่ศุภร จารุจรณ (Jarujorn, 1998, pp. 192–194) ได้กล่าวไว้ว่า นวนิยายพาฝันเป็นนวนิยายที่อ่านเพื่อประเทืองอารมณ์ ไม่เน้นความสมจริง เป้าหมายของนวนิยายพาฝัน คือ การลืออารมณ์ แนวเรื่องพาฝันจึงเป็นเรื่องราวของอารมณ์มากกว่าความสมจริง เป็นเรื่องราวของความรักซึ่งเป็นจุดสำคัญในการดำเนินเรื่อง อย่างไรก็ตาม นวนิยายพาฝันก็ยังดำเนินเรื่องตามแบบแผนค่านิยมที่ดีและสอดคล้องกับสังคมไทย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

ผู้เขียนนวนิยายสามารถนำผลการศึกษาคโครงสร้างและความหมายของโรคความจำเสื่อมในงานวิจัยนี้เป็นฐานข้อมูลในการสร้างตัวละครที่มีภาวะสมองเสื่อมให้มีความหลากหลายและแตกต่างไปจากภาพเดิมในวรรณกรรมไทยเพื่อสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งและสมจริงยิ่งขึ้น

อาจารย์และนักวิชาการสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนด้านมนุษยศาสตร์ การแพทย์ (Medical Humanities) เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างศาสตร์ทางวิทยาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ อีกทั้งยังเป็นการขยายขอบเขตการศึกษาวรรณกรรมไทยให้ก้าวไปสู่การวิจารณ์เชิงสังคมและสุขภาพ (Social and Health Criticism) อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบโรคความจำเสื่อมข้ามสื่อและวัฒนธรรม เช่น ภาพยนตร์และละครโทรทัศน์ ทั้งของไทยและต่างประเทศ รวมทั้งการศึกษาในวรรณกรรมเพศทางเลือก (LGBTQ+)

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่านวนิยายรักที่มีตัวละครความจำเสื่อมมีโครงสร้างการเล่าเรื่องแบบเฉพาะตัวที่แตกต่างกันไปตามเงื่อนไขของ “การลืม” อีกทั้งยังแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่าง “ความจำ” กับ “ความเป็นมนุษย์” ในบริบทสังคมไทยซึ่งความเป็นมนุษย์ของตัวละครไทยไม่ได้ผูกติดอยู่กับความทรงจำที่ครบถ้วนเท่านั้น แต่ยังถูกประกอบสร้างผ่านการเลือกที่จะลืมหรือการเริ่มต้นใหม่เพื่อการยอมรับในบริบทจารีตของสังคมไทยอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- Althusser, L. (2014). *Ideology and ideological state apparatuses* (K. Kaewthep, Trans.; P. Bulsathaporn, Ed.). Siam Paritut. (Original work published 1970) [In Thai]
- Busayamas. (2003). *Kulap son nam 1–2*. Chokchai Tewet. [In Thai]
- Busaba Pa Fun. (2011). *Game rai... game rak* (2nd ed.). SE–ED Education. [In Thai]
- Chalamlai. (2010). *Pratthana phayabat*. Saengdao. [In Thai]
- Chanthasok, P. (2012). *Love in Books*. Reading Culture Promotion Foundation. <https://www.happyreading.in.th/article/ความรักในหนังสือ/> [In Thai]
- Chomulan. (2010). *Rang rak phrang chai*. Happy Banana. [In Thai]
- Choengkhir, P. (1999). *A study of Thai folktales based on Vladimir Propp's structural theory* [Unpublished master's thesis]. Chulalongkorn University. [In Thai]

- Chun–chai, P. (2016). *Thai online game novels: Structure and relationship with other literary genres* [Unpublished master’s thesis]. Silpakorn University. [In Thai]
- Dinsosichompu. (2011). *Dao klang chai*. Namnueng. [In Thai]
- Gankanish. (2012). *Krong rak theppabut thuean*. Light of Love. [In Thai]
- Gaokalchana. (2011). *Sane nang that*. Inlove Publishing. [In Thai]
- Inphayung, P. (2016). “*Ugly Duckling*” *novel series by Jamsai Publishing: Narrative patterns and concepts of female beauty in Thai society* [Unpublished master’s thesis]. Silpakorn University. [In Thai]
- Irin. (2000). *Nguan ritsaya 1–2*. Ruamsarn. [In Thai]
- Jarujorn, S. (1998). *Archetypal characters in romantic novels between 1937–1973* [Unpublished master’s thesis]. Mahasarakham University. [In Thai]
- Kangkao. (2015). *Sami niranam*. Amarin Book Center. [In Thai]
- Ketuadi. (2006). *Chaosua muannim*. Tawisitsora–at. [In Thai]
- Khojitmet, A. (2012). *Sao noi*. Saengdao. [In Thai]
- Kingchat. (1998). *Dang fai tai nam*. Arun. [In Thai]
- Klin–ueang. (2014). *Phirun phram rak*. Satapornbooks. [In Thai]
- Mallika. (2008). *Duang chai Phumin 1–2*. SE–ED Education. [In Thai]
- Nabdao. (2012). *Kon rak chang chai*. Arun Amarin Printing and Publishing. [In Thai]
- Na Thalang, S. (2001). *Waiyakon khong nithan: Kan suksa nithan choeng khongsang*. Chulalongkorn University. [In Thai]
- Nanaspace. (2012). *Plai fon ton rak After the Rain*. Arun Amarin Printing and Publishing. [In Thai]
- Oraphim. (2009). *Pom parichat*. Satapornbooks. [In Thai]
- Phanchomphu, J. (n.d.). *Awenchi nai duang chai*. Hunsu. [In Thai]
- Phannarai, S. (2009). *Dang sawan sap*. Beauty Book. [In Thai]
- Phakbung. (2021). *Krong namphueng*. Satapornbooks. [In Thai]
- Plaisingha. (2008). *Le phrom*. Fine Book. [In Thai]
- Plaithangfan. (2012). *Phayu ron son rak*. Kled Thai. [In Thai]
- Rakmanee, S. (2015). *Novel Writing*. Sampachanya Publishing. [In Thai]
- Saijanthuek, P. (2008). *Pho malai rim thang*. The Knowledge Center. [In Thai]
- Sakkasem, P. (2002). *Laplae lai mek*. Double Nine. [In Thai]
- Saengkrajang, C. (2005). *Ban mai ru roy*. Kled Thai. [In Thai]
- Sounsamut, P. (2009). *The ideology of love in popular Thai tragic romance, 1997–2007* [Unpublished doctoral dissertation]. Chulalongkorn University.
- Thepsrimuang, J. (2017). *Contemporary Thai Literature*. Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Udon Thani Rajabhat University. [In Thai]
- Thienkeaw. (2009). *Sami ti thabian*. Bongkoch Publishing. [In Thai]
- Thilaya. (n.d.). *Ubat rak raeng khaen*. Amarin Book Center. [In Thai]
- Thuwadara. (2009). *Nueng rak pak chai*. Smart Books. [In Thai]
- Yu, H., & Petket, S. (2025). The tale type in A. Chaiworasin’s novels. *Ganesha Journal*, 21(1), 1–15. [In Thai]